

PROF. DR. AHMET BİCAN ERCİLASUN'A ARMAĞAN
Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat
Araştırmaları Dergisi, S. 13, Konya 2003: XXXIV+434 s.+16 s.

Ferruh AĞCA*

Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından çıkarılan ve Türklük Biliminin önemli dergilerinden olan Türkiyat Araştırmaları Dergisi'nin 13. sayısı, Türk diline ve kültürüne eşsiz hizmetlerde bulunmuş ve bulunmaya da devam eden Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a Armağan olarak çıkmıştır. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, akademik hayata başladığı 1967 yılından bu yana gerek yetiştirdiği öğrencilerle gerekse yazdığı sayısız makale ve kitaplarla Türk dili ve kültürünün araştırılması ve incelenmesinde önemli hizmetlerde bulunmuştur. Bugün yetiştirdiği birçok öğrenci Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde Türk dilini ve kültürünü araştırmaktadır. Sadece yetiştirdiği öğrencilerle değil aynı zamanda yazdığı sayısız kitap, makale, bildiri, mülakat, gazete ve dergi yazılarıyla da Türklük Bilimine eşsiz hizmetlerde bulunan Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Türk kültürünün çeşitli alanlarında yönetici olmak vasfıyla yaptığı çalışmalarla da tanınmaktadır. Bugün hâlâ hem hoca olarak hem de bilim adamı kimliğiyle Türklük Bilimi ile ilgili pek çok alanda çalışmalarını sürdüren Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun için yayımlanan Armağan, sevenleri ve öğrencileri tarafından vefa duygularının bir ifadesi olarak meydana getirilmiştir.

Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdurrahman Kutlu'nun sunuş yazısıyla başlayan Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağan'ı, Ercilasun'un hayatı, yetiştirdiği yüksek lisans ve doktora öğrencileri, kitapları, bildirileri, bilimsel makale ve ansiklopedi maddeleri, mülakat ve konuşmaları, gazete ve dergi yazıları, hikâye ve şiirleri ile devam eder (s. XI-XXXIV). Kitabın sonunda ise Ercilasun'un yaşamının çeşitli dönemlerine ait on altı sayfalık fotoğraflar kısmı vardır.

Armağan, başta Türk dili olmak üzere, Türk edebiyatı ve Türk kültürü alanlarını içine alan yirmi sekiz makaleden oluşmaktadır. Armağan'da yer alan ilk makale "*YİS (YİŞ?) / YİS / YİS / YİŞ Kelimesi ve Akrabaları Üzerine*" (s. 1-10) adını taşır. Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'nın kaleme aldığı bu makalede, Eski Türkçe'de beş değişik imlâyla yazılan "orman" anlamındaki *yış* kelimesinin tarihî devirler ile çağdaş Türk lehçelerinde aldığı biçimler üzerinde durulmuştur. Eski Türkçe'de kelime başı *y-* ünsüzünün çağdaş Türk lehçelerindeki şekilleri dikkate alınarak *yış* kelimesinin *sıs/siş*, *çis/çıs*, *çıs/çış*, *d'iş/d'iş*, *çiş/çış* biçimleri tespit edilmiştir. Eski Türkçe'de *i* "çalı, çalılık" ve *yış* kelimelerinden türemiş diğer kelimelerin tarihî ve çağdaş şekilleri de örneklendirilerek verilmiştir.

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi.

Eski Türkçe'yle ilgili bir başka makale de “*Bugut Yazıtı ve Anıt Mezar Külliyesi Üzerine*” (s. 11-21) başlığıyla Cengiz Alyılmaz'a aittir. I. Köktürk Kağanlığı döneminde dikilen ve hem içerik hem de şekil bakımından daha sonraki yüzyıllarda dikilecek bengü taşlara örnek teşkil eden Bugut Yazıtı (582), üç cephesi Soğd harfleriyle yazılmış Soğdça, bir cephesi ise Brâhmi harfleriyle yazılmış Sanskritçe bir metni içerir. Alyılmaz, makalesinde Bugut yazıtı üzerinde 1997-2001 yılları arasında gerçekleştirdiği incelemelerden elde ettiği sonuçları ve bu sonuçlara dayalı önerileri ifade etmiştir. Alyılmaz'a göre, Bugut Yazıtının bulunduğu Kutsal Beyaz Göl bölgesindeki araştırmalar, bu bölgenin tarihte birçok Türk boyunun “*anıt mezar alanı*” ve “*tanrılara ve atalara tanzim mekânı*” olarak kullanıldığını göstermektedir. Alyılmaz'ın makalesinde dile getirdiği, Eski Türkçe ile ilgili bilgilerimizin daha da netleşmesi ve aydınlatılması açısından Türklerin Soğdlularla ilişkilerini araştırmak ve incelemek üzere üniversitelerimizde bu alana yönelik uzmanlar yetiştirme önerisine katılmamak elde değildir.

Türk halk edebiyatının sözel ürünleri arasında yer alan duaların toplumsal hayatımızdaki yeri ve önemini vurgulandığı “*Beykanam'dan Öğrendiğim Dualar*” (s. 23-28) adlı makale, Prof. Dr. Dursun Yıldırım tarafından yazılmıştır. Bu makalede, Rize'nin Kayabaşı köyünde, Yıldırım'ın çocukluk yıllarında beykanası'ndan (<beyik ana<beyük ana “büyük anne”) duyduğu çeşitli dualar ve bu duaların toplumsal ve kültürel açıdan taşıdığı önem ortaya konulmuştur. Makaledeki dua metinleri ağız özellikleri muhafaza edilerek verilmiştir. Burada dua metinlerindeki şiirsel özelliklerin yanı sıra kelimelerin kullanılış şekilleri de ilgi çekicidir. “*Karın Ağrısı Duası*”nda geçen *kuvaç* “ağaçtan yontulmuş su kabı” kelimesi şüphesiz kovuk, kova kelimeleriyle aynıdır. Ağurmaz, demre gibi kelimeler de Karadeniz ağzının özelliklerini yansıtan kelimelerdir.

13. yüzyılın sonu ile 14. yüzyılın başlarında Kırşehir'de yaşamış ve Türkçe'ye Gârip-nâme adlı meşhur eseri kazandırmış olan Âşık Paşa'nın hayatı ve eserlerinin kaleme alındığı “*Âşık Paşa*” (s. 29-39) adlı makale, Prof. Dr. Kemal Yavuz tarafından yazılmıştır. Anadolu'da Türk yazı dilinin ve edebî ortamın gelişmesinde çok önemli bir yere sahip olan Aşık Paşa, bu makalede bütün yönleriyle ele alınmıştır.

Anadolu ağızlarının araştırılması ve tasnifi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Leylâ Karahan, “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında ş>s Değişimi ve Çalış Beldesi (Haymana) Ağzı*” (s. 41-62) başlıklı makalesinde, Anadolu ağızlarında görülen farklı bir ses değişimi üzerinde durmuştur. Karahan, Ankara'nın Haymana İlçesine bağlı Çalış Beldesi'nin ağız özelliklerini incelediği yazısında, Türkiye'nin çeşitli yörelerinde de tespit edilen düzenli ş>s değişiminin Çalış Beldesi'nde de belirgin bir özellik olarak görüldüğünü tespit etmiştir. Bu ses değişiminin yanı sıra beldenin ağız özelliklerinin de verildiği yazının sonunda, Çalış Beldesi'ne ait metinler de yer almaktadır.

Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, “*Türkçe'nin Eğitimi-Öğretimi Bölümlerinde Gerekli Görülen Anabilim Dalları Hakkında Yeni Projelerimiz*” (s. 63-86) adlı yazısında, Türkçe eğitim ve öğretiminin tarihî gelişimine değindikten sonra, bu bölümlerde şu anda okutulan derslerin programını vermiş, okutulan dersler yerine

yeni ders programları önerilmiştir. Türkçe'nin öğretiminde, uygulanan program kadar uygulayıcının da büyük rol oynadığı düşüncesinden hareketle öğretmen yetiştirilmesinde dikkat edilecek hususlar belirtilmiştir.

Türkçe'deki deyimler içinde organ adlarıyla kurulan deyimlerin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Prof. Dr. Naile Hacızade, "Azerbaycan Türkçesinde "Göz" Kelimesi ile Kurulmuş Deyimlerin Anlam Özellikleri" (s. 87-103) adlı makalesinde, organ adlarıyla kurulmuş deyimler içinde önemli bir yer tutan göz kelimesiyle kurulmuş deyimlerin anlamları ve yapıları üzerinde durmuştur. Deyimlerin bir dil içindeki yeri dilbilim açısından değerlendirildikten sonra, Azerbaycan Türkçesi'nde göz adıyla kurulmuş iki yüzden fazla deyim anlam ve yapıları incelenmiştir.

Yakup Karasoy, "Mihmân-nâme-i Buhârâ ve Şiban Han'ın Bilinmeyen Üç Şiiri" (s. 105-114), adlı makalesinde, İranlı âlim el-isfahânî'nin, Şiban Han'ın başından geçen olayların anlatıldığı Mihmân-nâme-i Buhârâ adlı eserinde bilinmeyen üç şiiri yayımlamış ve bu şiirler üzerine tespitlerde bulunmuştur.

Kökü Orta-Asya'ya kadar giden Aşık tarzı Türk şiiri, bugün Anadolu'da Aşıklar tarafından icra edilmeye devam edilmektedir. Saim Sakaoğlu, "Bir Aşıklar Şöleni ve Bir Muamma" (s. 115-127) adını taşıyan makalesinde, ülkemizin çeşitli yörelerinde düzenlenen "Aşıklar Bayramı/Şöleni" programlarından biri olarak 1985 yılında Elazığ'da Fırat Üniversitesince düzenlenen I. Aşıklar Şöleninde dinleyicilere sorulan bir muamma ve bu muammaya verilen cevaplar örneğinden hareketle Türk Edebiyatındaki muamma türünden bahsedilmiştir.

Emine Gürsoy-Naskali, "İstiklâl Marşımız ve Kırgızistan Bayrağı" (s. 129-130) başlıklı yazısında iki Türk boyunun bağımsızlık fikrindeki ortak motif üzerinde durmuştur.

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın ilk yarısında Türkistan'da edebî ve fikrî hayatın öncülerinden olan Behbûdî Efendi'nin hayatı ve eserleri Şuayip Karakaş tarafından "Türkistan Cedit Hareketinin Öncülerinden Müftü Mahmudhoca Behbûdî Efendi (Hayatı ve Eserleri)" (s. 131-176) adlı makalede ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Yakup Karasoy-Orhan Yavuz, "17. Yüzyıl Saz Şairi Aşık Ömer Üzerine Bazı Mülâhazalar" (s. 177-215) adlı makalelerinde Aşık tarzı Türk şiirinin önemli simâlarından biri olan Aşık Ömer'in doğum yeri ve hayatı hakkında yeni bilgiler vermektedirler. Ayrıca şâirin divanının nüshaları karşılaştırılarak Aşık Ömer'in yeni tespit edilen yirmi yedi şiiri de bu makalede yayımlanmıştır.

Ahmet Mermer, "Bilinmeyen 15. Yüzyıl Divan Şairi Karamanlı Aynî" (s. 217-226) başlıklı makalesinde, XV. Yüzyıl Divan şairlerinden Karamanlı Aynî'nin divanının muhtevası ve bu divanın Eski Anadolu Türkçesi'nin dil özelliklerini yansıtmaya sebebiyle kısa da olsa ses özellikleri ele alınıp değerlendirilmiştir.

Fatih Kirişçiöğlü, "Olonkho Metinlerinin Toplanması ve Araştırılması" (s. 227-233) adlı makalede, Saha Türk Destanı olarak bilinen olonkhoların derlenmesi ve yayıma hazırlanmasıyla ilgili görüş ve tespitleri dile getirmiştir.

Dil etkileşiminin farklı bir boyutunu yansıtmak üzere, Rumca-Türkçe mülemma mânilerin ele alındığı “*Rumca-Türkçe Mülemma Mani Tarzı Söylenmiş Şiirler Üzerine*” (s. 235-249) başlıklı makale, Rıdvan Öztürk’e aittir.

Ceyhun Vedat Uygur, “*Karakalpak Edebiyatında Kadın*” (s. 251-280) adlı makalesinde, Karakalpak edebiyatının sözlü ve yazılı eserlerinde kadınların konumu üzerine tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştur.

Nergis Biray, “*Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesindeki Cümlelerin Çeşitleri Bakımından Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme*” (s. 281-307) başlıklı makalesinde iki lehçenin cümle çeşitleri karşılaştırılarak bu lehçeler arasındaki yöntem ve sınıflandırmaya dayalı farklılıklar ortaya konulmuştur.

Naciye Yıldız, Türk destanlarını bitiş kalıpları açısından karşılaştırdığı “*Türk Destanlarında Bitiş Kalıpları*” (s. 310-319) adlı makalesinde, Türk dünyasındaki destanların kültürel ortaklıklarını tespit etmeye çalışmıştır.

Türk lehçeleri üzerine yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, lehçeler arasında var olan fakat bilinmeyen ortaklıklar ile ses ve şekil değişim/gelişimine bağlı farklılıkları ortaya koymak açısından büyük önem taşımaktadır. Ferhat Tamir, “*Türkiye Türkçesi Açısından Kazak Türkçesine Bir Bakış*” (s. 321-331) başlıklı çalışmasında, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi’ndeki ortak kelimeleri tespit ederek, bu iki lehçe arasındaki ünsüz farklılıklarını ortaya koymuştur.

Türkmen Türkçesi’nin, Oğuz grubu Türk lehçeleri içinde bazı ses ve şekil özellikleri bakımından farklılık gösterdiği bilinmektedir. Seyitnazar Arnazarov, bu farklılıklardan biri olarak Türkmen Türkçesi’nde –mAkçI yapısıyla kurulan niyet/istek kipini ve bu ekle sağlanan niyet/istek anlamını diğer Oğuz grubu lehçelerindeki karşılığı biçimleriyle mukayese ederek incelediği makalesi “*Türkmen Türkçesinde Niyet Kipi ve Türkiye Türkçesinde Anlatımı*” (s. 333-344) adını taşımaktadır.

Yaşar Kalafat, “*Edige Destanında Olağanüstü Tipler*” (s. 345-352) başlıklı makalesinde, XV. yüzyılda yaşamış tarihî şahsiyetlerden biri olan Nogay beylerinden Edige’nin kahramanlıklarını anlatan Edige Destanı’nın, Türk boyları arasındaki varyantları karşılaştırılarak, varyantlardaki kahramanların ortaklıklarını vurgulamıştır.

Yavuz Kartallıoğlu, “*Türkçe ve Moğolca’da İsim Çekim Eklerinin Sırası*” (s. 353-365) başlıklı yazısında, Türkçe ve Moğolca’da birden fazla çekim ekinin kullanıldığı durumlardaki farklılıkları göstermiştir.

Feyzi Ersoy, derlediği Çuvaş bilmecelerini “*Çuvaş Bilmeceleri*” (s. 367-379) makalesinde, konularına göre tasnif etmiş, bu bilmeceleri Türkiye Türkçesi’ne aktarmıştır.

Mehmet Kara, “*Mızıkçı Kelimesinin Kökeni Üzerine*” (s. 381-387) adlı yazısında, bugün Türkçe’de “vazgeçen, cayan” anlamında kullanılan mızıkçı kelimesiyle, “akıcı, cıvık” anlamındaki suvık kelimesi arasında anlam ve ses değişimleri açısından ilişki kurarak, mızıkçı kelimesinin kökenini açıklamaya

çalışmıştır. Kara, Mızıkçı kelimesinin *savık > sıvık > civık > vıcık > vızık > muzık* şeklindeki bir gelişmenin sonucunda şekillendiğini ifade etmiştir.

Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un Gülnar adlı romanının ele alındığı ve romandaki kahramanlardan hareketle Ercilasun'un duygu ve fikirlerinin tespit edilmeye çalışıldığı "*Gülnar Romanında Ahmet Bican Ercilasun*" (s. 389-399) adlı makale Ekrem Arıkoğlu'na aittir.

İsmet Çetin, "*Kazakistan Jırşılık Geleneği ve Bir Örnek: Ruslan Ahmetov*" (s. 401-410) başlıklı yazısında, Kazak kültüründe jırşılık geleneğini icra eden jıravlardan Ruslan Ahmetov ve jıravların söyledikleri şiirlerden biri olan terme üzerinde durmuştur.

Ali Yakıcı'nın "*İslamiyet Öncesi Türk Destanlarının Bilim ve Kültür Hayatına Etkisi Üzerine Bazı Düşünceler*" (s. 411-420) adlı yazısında, Türk destanları muhteva bakımından incelenip siyasî, sosyal, dinî ve kültürel açıdan bu destanların bize vereceği bilgiler dile getirilmiştir.

Hasan Sabri Ayvazov ve çevresinin, Kırım millî hareketinin kurulmasındaki faaliyetlerinin dile getirildiği "*Kırım Tatar Millî Hareketi ve Hasan Sabri Ayvazov*" (s. 421-434) başlıklı yazı ise Zuhul Yüksel'e aittir.

Alanında uzmanlaşan ve alanına büyük hizmetlerde bulunan bilim adamlarına, çalışmalarından dolayı Armağan çıkarmak, sevenleri ve dostlarının vefa duygularının belirtisidir. Batı Türkolojisi'nde bilim adamlarına yaşamlarının çeşitli yaş dönümlerinde birden fazla Armağan çıkarıldığını biliyoruz. Türkiye'de de ömrünü Türklük Biliminin araştırma ve incelemesine adanmış Türkologlar için, bu geleneğin yerleşmesini dileriz. Bu tür yayımların devamı açısından Türkiyat Araştırmaları Dergisi'nin birbirinden değerli makaleyi bir araya getirerek hazırladığı **Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı**'nın iyi bir örnek olduğu düşüncesindeyiz. Hocamız Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un bundan sonra da engin bilgi ve tecrübesiyle bizlere ışık tutacak eserler vereceğine olan inancımız tamdır.